

Гавловська А.О.

к.ю.н., доцентка, в.о. завідувачки кафедри
національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності,
Херсонський державний університет

«ВБИВСТВО ЧЕСТІ» ЯК ФОРМА ГЕНДЕРНОМОТИВОВАНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Доповіді Комітету ООН, звіти правозахисних організацій, журналістські розслідування, інформація в ЗМІ та показання окремих членів суспільства свідчать про існування такої форми жорстокого домашнього насильства та дискримінації за статевою ознакою, як вбивство честі. Зокрема, світова статистика свідчить про те, що близько 5 тис. жінок у світі стають жертвами вбивства честі за рік [3].

Серед країн в яких практикується вбивства честі виділяють: Інгушетію, Чечню, Дагестан, Пакистан, Іран, Палестину. Представники вищого керівництва даних країн часто заперечують докази вчинення вбивства честі, звіти відповідних правозахисних організацій визнають фейковими, що руйнують традиції суспільства, активно протидіють діяльності правозахисних організацій в сфері дослідження фактів вчинення вбивства честі. Така ситуація сигналізує членам суспільства вказаних держав, що вбивство честі є прийнятним, допустимим, невідворотним, стає нормою поведінки по відношенню до жертв.

Представники правоохоронних органів та члени громади у патріархальному суспільстві відносять вбивство честі до сімейних справ та культурних практик суспільства, часто не вживають дієвих заходів щодо його реєстрації, розслідування чи заявленя про вчинення. Тема вбивства честі замовчується, є певним «табу» у суспільстві, оскільки члени суспільства чітко розуміють, що вбивство честі це кримінальне правопорушення, і повідомлення

інформації про нього може спричинити притягнення винної особи до кримінальної відповідальності.

Передумовами збереження практики вбивства честі в сучасному світі є:

1. Історичні та місцеві традиції-адати (адат – це «норми звичаєвого права, правила, заборони та приписи керівництва щодо поведінки індивідуума як члена мусульманської спільноти та санкції за їх порушення» [6]), релігійні догми шаріату та моральні засади суспільств. Поведінка жінки чітко регламентована традиціями, релігійними догматами та системою заборон, контролюється членами суспільства, основна її роль – це мати та дружина, яка у всьому підкорюється чоловікові.

2. Намагання суспільства зберегти власну ідентичність та запобігти знеособленню.

3. Патріархальна культура суспільства («патріархальна культура — це система координат, у якій чоловік є головним носієм політичної влади та морального авторитету» [5]). Патріархальне суспільство покладає на жінку обов'язок зберігати «честь нації, громади, роду, сім'ї», яка є важливішою за матеріальні надбання, а від так вбивство честі на думку релігійних лідерів такого суспільства має на меті «забезпечити справедливість і порядок».

4. Колективна ідентичність особи – людина (а особливо жінка) в такому суспільстві не є автономною, а включеною в систему колективної відповідальності суспільних структурних елементів – сім'ї, роду, нації.

Вбивство честі – це гендерномотивований злочин, який часто стає кульмінацією домашнього насильства та має на меті:

- 1) встановлення та підтримка ієрархічних соціальних відносин на основі гендерної приналежності [1, с. 6];
- 2) жорсткий контроль за сексуальною поведінкою жінки;
- 3) покарання жінку за порушення норм та традицій;
- 4) «відновлення» честі сім'ї;
- 5) профілактичне залякування інших жінок.

Можливі причини «вбивства честі»:

- поведінка жертви, яка виходила за рамки місцевих традицій (адатів) чи релігійних догм (догм шаріату);
- припущення, щодо неприпустимої поведінки, плітки, домисли, поклеп щодо поведінки жертви, осуд та тиск з боку суспільства;
- приховування згвалтування чи інцесту;
- різноманітні матеріальні мотиви (наприклад, отримання спадщини).

Суб'єктами кримінального правопорушення, а саме умисного вбивства («вбивства честі») в основному виступають родичі потерпілої особи чоловічої статті.

Рішення щодо вбивства честі приймається:

- колективно чоловіками-родичами жертви та планується заздалегідь, підставою можуть бути плітки, припущення чи поклеп щодо «негідної поведінки» жертви;
- релігійним судом, таке рішення ґрунтується на показаннях щонайменше чотирьох свідків [2].

Формами вчинення вбивства можуть бути: умисне вбивство, побиття камінням, примушення до самогубства, обливання кислотою.

Відсоток притягнення до кримінальної відповідальності за вбивство честі складає в середньому до 50%, адже самі родичі жертви часто приховують факт вчинення такого кримінального правопорушення, а жертву оголошують у розшук як зниклу без вісти або стверджують, що жертва з тих чи інших причин виїхала з місця постійного проживання. Також, приховування вбивства честі здійснюється шляхом його маскування під нещасний випадок або доведення жертви до самогубства. Уникнути кримінальної відповідальності за вбивство честі або зменшити термін відбуття кримінального покарання вбивцям вдається посилаючись на те, що злочин було вчинено в стані афекту, з метою покарати жінку за порушення норм поведінки чи попередити таке порушення у майбутньому.

Отже, практика застосування вбивства честі порушує не тільки право на життя жінки, але й право на свободу, особисту недоторканість, самовираження, сексуальну поведінку.

Список використаних джерел

1. Антонова Ю.А., Сиражудинова С.В. «Убитые сплетнями» Убийства женщин по мотивам «чести» на Северном Кавказе Отчет по результатам качественного социологического исследования в республиках Дагестан, Ингушетия и Чечня (Российская Федерация). URL: https://www.srji.org/upload/iblock/681/Pravovaya_initsiativa_Otchet_UBITYE_SPL ETNYAMI_2018.pdf (дата звернення 01.10.22)
2. Вбиті своїми сім'ями. Правозахисники заявили про "вбивства честі" на Північному Кавказі, влада їх заперечує. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/vbiti-svojimi-simjami-pravozakhisniki-zajavili-pro-vbivstva-chesti-na-pivnichnomu-kavkazi-vladi-jikh-zaperechujut-2512045.html> (дата звернення 15.10.22)
3. Отчет ЮНФПА на тему Understanding and addressing violence against women. – 2012 URL: http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77421/WHO_RHR_12.38_eng.pdf (дата звернення 21.09.22)
4. Комитета против пыток. Сорок третья сессия (2–20 ноября 2009 года). Сорок четвертая сессия (26 апреля – 14 мая 2010 года). – 2010 URL: <http://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4eef71b42> (дата звернення 03.10.22)
5. Чому фемінізм потрібен не тільки жінкам? *TED^x Keiv*. URL: <https://tedxkyiv.com/magazine/why-feminism-is-not-just-for-women> (дата звернення 15.10.22)
6. Адат - це що таке? Визначення, значення слова. URL: <https://yrok.pp.ua/serednya-osvta/2236-adat-ce-scho-take-viznachennya-znachennya-slova.html> (дата звернення 11.10.22)